

Yapay Zekâ Sanatı Sorununa Nietzscheci Bir Bakış

A Nietzschean View on The Problem of Artificial Intelligence Art

FEYRUZE CILIZ

Mersin University

Received: 06.09.2024 | Accepted: 25.03.2025

Abstract: Today, products created with artificial intelligence seem to have brought a new and lively breath to the field of art. With artificial intelligence, products are produced in many fields of art such as film, video, graphics, painting, music and poetry. This innovation involves a number of philosophical problems as well as ethical and legal problems. Philosophically, when it comes to art, the work, the perpetrator of the work and the creation process of the work are the subject of examination. Well, what does products created by robots and the process in question mean philosophically? Can artificial intelligence be the creator of works that enrich, affirm and give meaning to human life? It is possible to seek the answer to such questions in the thoughts of Nietzsche, who sees art as an indispensable element for human life. In this article, Nietzsche's thoughts on the understanding of art that affirms life, justifies existence, and allows for a fuller, stronger relationship with life will be associated with the questions of whether artificial intelligence is an artist and whether the products it produces are works of art.

Keywords: Nietzsche, artificial intelligence, artist, artwork, life.

Giriş

Yapay zekâ teknolojisinin sanat alanına uygulanmasıyla birlikte pek çok sanatçı ya da sanatçı olmayan meraklıları bu teknolojiyi kullanmaya başlamıştır. İnsan ya da yapay zekâ üretimi ürünlerin kolayca ayırt edilemediği, hatta yapay zekâ ürünlerinin büyük beğeni topladığı ve müzayedelerde alıcı bulduğu bir durum ile karşı karşıya kalınmıştır. Yapay zekâ, sanatçılara ilham vermesi ya da pek çok olanağı açığa vurması bakımından takdir toplamaktadır. Diğer yandan yapay zekâ ile ortaya konan ürünlerin özgünlüğü üzerine tartışmalar, intihal gibi etik sorunlar, sanatçı ve sanat eserinin neliği gibi meseleler gün yüzüne çıkmıştır. Burada ele alacağımız sorun bir mühendislik devrimi olarak yapay zekânın tarihçesi, işleyiş sistemi, kullanıldığı alanlar ya da gelecekteki seyri değildir. Ancak yapay zekâ teknolojisinin insan benzeri çalışmaları nasıl ortaya koyduğu hakkında bilgi vermek isabetli olacaktır.

1973 yılında Harold Cohen adlı akademisyen AARON adını verdiği bir resim üretme programını hayata geçirmiştir. Cohen, AARON'a seçeceği boya ları karıştırmasına ve sonra kâğıda sürmesine imkân veren özel bir yazıcı yüklemiştir (Say, 2018, s.110). Yazılım ve özel yazıcı sayesinde sanat eserleri üretmeyi başarmıştır. Yapay zekâ makineleri sadece geniş bir veri havuzuna sahiptir ve verilen algoritmalar doğrultusunda ürün ortaya koymaktadır. Bu ürünlere bakıldığında, şu türden sorular akıllara gelebilir: Bir eserin insan sanatçısının olması neden önemlidir? O eserin nesnel biçim ve içerik yönünden bizi tatmin etmesi yeterli olmaz mı? İnsan yaratımı ile yapay zekâ yaratımı arasında aşılamaz görünen engeller nelerdir? Bu tarz sorulara felsefe tarihinden pek çok filozofun farklı bakış açılarından hareketle yanıt aranabilir. Lakin hangi düşünürü ele alacak olursak olalım, yaratıcılık, özgünlük, özgürlük, amaçlılık ve yetenek gibi konularda insan ve makine arasındaki derin uçurum göze çarpacaktır. Bir sanat eseri ortaya koyma gücü açık arayla insana aittir. Tarih boyunca sanat eserleri, sanatçının eserde açığa vurduğu anlam, değer, duygu, düşünce yoluyla insanın kendi dünyasını yansıtmıştır. Sanatçı bazen bunu bir hizmet, bazen tenkit, bazen yüceltme, bazen zenginlik olarak sunmuştur. Resim, heykel, mimari, müzik, edebiyat ve tiyatro gibi dallarda kimi zaman bir inancın, bir sınıfın değerleriyle kimi zaman sanatçının içsel dinamikleriyle hayat bulmuş eserler boy gösterir. Yakın zamanda bu eserlerin arasına katılan yapay zekâ

ürünleri, bu kategorideki eserlerle aynı mıdır, farklı mıdır? İnsanın tinsel dünyasından pek de uzak olmaması nedeniyle bu sınıfta yer alabilir mi ya da ayrı bir mecrada mı değerlendirmek gerekir? İnceleme konumuzun gereğince bu tarz sorulara Nietzsche'nin sanatçıya atfettiği ayrıcalıklı konum bakımından yanıt aramak yerinde olacaktır. Bu noktada Nietzsche'nin sanattan ne anladığı, yaşam için sanatın vazgeçilmezliği ve sanatçıya atfettiği önemli rolün üzerinde durulacaktır.

Yapay zekâ ve felsefenin sanatsal düzlemdeki karşılaşmasına Nietzscheci bir perspektiften bakmanın isabetli bir karar olduğu söylenebilir. Nietzsche'de sanat yaşam için vazgeçilmezdir. Sanat, yaşamı daha güçlü ve zengin oluşumlara doğru uyarır; yaşamı canlandırır ve besler. Sanatın doğasındaki özgünlük, yaratıcılık ve özgürlük alanı yaşamın tamamına yayılır. İnsanın gözünde yaşam, dolu, canlı, somut, acı ve kötülöklere rağmen arzu edilir bir yer haline gelir. Bu noktada sanattan ve sanatçıdan öğrenilecek çok şey vardır. Sanatın fail nedeni olan sanatçı, elinin altındaki biçimsiz, düzensiz ve karışık malzemeyi özgür ve kendi istemine uygun bir şekilde bir araya getirir, onu bir forma kavuşturur, anlam ve değer yüklü bir şeye dönüştürür. Bu koşullar altında insanın istemesi daha fazla bolluk ve doluluğa yönelecektir, çünkü isteme alelade bir isteme değil, güç artışına yönelik bir istemedir. Rastgele arzular ve dürtüler yaşam için ancak bir tehdit oluşturabilir. İnsan sadece sanatkârane bir bakışla yaşamını değiştirebilir ve böylesi bir değişimle yaşam insana duyumsamaktan mutluluk duyulan bir şiir ya da bir melodi gibi gelecektir. Sanat, hakikat arayışı ile oradan oraya savrulan insana, tanrının olmadığı bir dünya resmederek yaratma ve eyleme görevinin bizzat insana ait olduğunu hatırlatır. İlk etapta Tanrının olmadığı bir yaşam huzursuz, ürpertici ve tekinsiz gelecektir. Sığınacak bir gücün olmadığı gerçeği sarsıcı ve acı vericidir. Böyle bir ortamda sadece sanat yaşamı canlandıran bir kurtarıcı olarak kök salabilir. Ancak sanat sayesinde Nietzsche'nin Antik Yunanlılarda bulduğu coşkun ve taşkın yaşam arzusu bir yerlerde yeniden yeşerebilir.

1. Yaşam İçin Sanatın ve Sanatçının Önemi

Sanatın insan yaşamına anlam ve değer kattığı yadsınamaz bir gerçektir. Varoluşsal boşluğumuzu anlamlı bir şekilde doldurma noktasında sanat, insanlık tarihi boyunca kimi zaman birtakım inanç formlarıyla, kültürle, politika ve dinle var olmaya devam etmiş kimi zaman bu alanlardan

bağımsızlaşarak kendi kimliğini bulmuştur. Yaşamın geçiciliği veya zaman-sallığı karşısında bir anlam arayışına giren insan, sadece biyolojik bir organizma olarak var olmadığını bunun da ötesinde çeşitli var olma olanaklarına sahip olduğunu bilir. Bu olanaklar alanı insanın kendini bulma, oluşturma ve anlamlandırma alanıdır. Elbette insan yaşamda bir anlam ve amacın olmadığı düşüncesiyle derin bir hiçliğe de yuvarlanabilir. Nietzsche *Tragedyanın Doğuşu*’nda Antik Yunan mitolojisinde yer alan bilge Silenos’un şu sözlerine yer verir. “Zavallı, bir günlük ömürlü tür, rastlantının ve kederin çocukları, duymamanın senin için en hayırlısı olduğu şeyi söylemeye niye zorlarsın beni? En iyi şey senin için tamamen ulaşılmazdır: doğmamış olmak, var olmamak, hiç olmak. En iyi ikinci şey ise senin içindir- en kısa zamanda ölmek” (Nietzsche, 2021, s.27). Nietzsche’nin yirmi yıllık yazın hayatı boyunca mücadele ettiği en temel şey her şeye rağmen insan varoluşunun haklı çıkarılmasıdır. Bu noktada varoluşu anlamlı kılmamanın ve bu hiçlikten kaçınmanın birtakım örnekleri verilebilir. Örneğin; dindar biri dünyevi yaşamın ahret yaşamı için bir basamak olduğunu ve buradaki bütün yapıp etmelerinin bu üst anlatı ile anlamlı olacağını söyleyebilir. Teknolojinin nimetleri ile çevrili bir dünyada kendini bulan biri ise insana, dünyaya ve evrene dair şimdiye kadar kat edilen ve gelecekte kat edilecek olan bütün yolları, gelişmeleri, iyileşmeleri anlamlı ve değerli bulabilir. Konumuzun gereği şu örnek de verilebilir: İç dünyasını resimler yaparak dışsallaştıran ya da aktarmak istediği bir içeriği boyalar yoluyla anlatan bir ressam, eserle olan yolculuğunu bir müzayede de sonlandırabilir. Böylelikle sanatın piyasalaştığı, endüstriyel üretimin sanat alanına dâhil olduğu ve dolayısıyla sanatta yaratıcılık, özgürlük, özgünlük ve yetenek gibi kavramların değer kaybına uğradığı bir dönemin tasviri düşünülebilir. Üzerinde durduğumuz bu farazi ressam on sekizinci yüzyılda yaşamış ve o dönemin taçlandığı deha ve yaratıcılığı üzerinde taşıyan biri olarak da düşünülebilir. Ya da bu kişi kilisenin hizmetinde olan, İsa ve Meryem figürlerini tanrısal bir ışıkla durvara işleyebilen bir orta çağ ressamı da olabilir. O halde Nietzscheci açıdan bilge Silenos’un sözlerinin yıkıcı etkisini yaşamdan silip atacak olan insan tipi kimdir? Yukarıda örneklendirdiğimiz varoluş tarzlarından ayrı bir tarz mümkün müdür? Sorulması gereken esas soruyu da burada dillendirmek gerekir: Yapay zekâ ile ortaya konan “eserler” insanın anlam ve değer yaratma ve arama çabasına temas edebilir mi? Pek tabii, bu tür “eserlerin” insanın

duygu ve düşünce dünyası ile ilişkili bir yanı olduğu söylenebilir. Ancak yaşamda insanın baş etmekte zorlandığı bir akış hali vardır: Ölüm, zamanın sonluluğu, yazgı, şans ve rastlantı gibi olgularla bezeli bir yaşam, bu tarz eserlerin etkisiyle yaşamaya değer kılınabilir mi? Bu sorunun yanıtı Nietzsche'nin *Şen Bilim* adlı eserindeki şu ifadelerinde bulunabilir:

Sanatlara iyi demeseydik, gerçek dışına tapmanın bu türünü bulmamış olsaydık, şimdi bize bilim aracılığı ile verilen genel geçer yanlışlık, yalancılık –kuruntu ile yanılgının bilen, duyan insanın koşulları olduğu görüşü- düpedüz katlanılmaz olurdu. İçtenlik, dürüstlük, iç bulantısına ve intihara yol açardı. Ama bu tür sonuçlardan uzak durmamıza yol açan karşıt bir güç var artık: Görünene karşı iyi niyet olarak sanat. [...] Estetik bir durum olarak varoluş, bizim için katlanılabilir duruma gelir. (Nietzsche, 2003, s.114)

Burada gerçek dışı olarak nitelendirilen sanat, yaşamda arzu edilen, peşinde koşulan, varlığı ile kutsanan bir şeydir. Bilimin, dinlerin ya da felsefelerin gerçeklik olarak ileri sürdüğü şeyler birer yalan ve kurmacadır. İnsan yaşamın dışına çıkıp, oluşa kuşatıcı bir bakışla bakamayacağından ortaya koyduğu ve gerçeklik dediği her şey bir yorum olmaya mahkûmdur. Eğer sanat olmasaydı bu yaşam katlanılmaz ve insan için en iyi seçenek Sile-nos'un söylediği gibi bir an önce yaşamın son bulması olurdu. İnsanın gönüllü olarak ya da (acıdan kaçınma amacıyla da olsa) isteyerek bu aldatıcı hakikatlere sığındığı aşikârdır. Buradaki sorun yaşamın kendi canlılığında, kendi oluşunda olmaya bırakılmaması ve aksi bir düşüncenin dayanılmaz olmasıdır. Çünkü acının, sefaletin, geçiciliğin ve ölümün olduğu bu yaşam olduğu haliyle kabul görmemektedir.

Nietzsche *Şen Bilim*'de sanatçılardan ne öğrenilebileceğini şöyle anlatır: “Şeylere renkli camların ardından ya da gün batımının ışığında bakmak, ya da onlara tümüyle saydam olmayan bir yüzey, bir ten vermek, bunların tümünü [...] sanatçılardan öğreneceğiz” (Nietzsche, 2003, s.180). Bu satırlar Nietzsche'nin alegorik anlatımının hâkim olduğu dolayısıyla yorumlanması ve üzerinde düşünülmesi gereken ifadeler barındırır. İnsan kendi yaşamının mimarıdır. Yaşamına hangi renkleri katmak istiyor, hangi yollardan gitmek istiyor, kimleri hayatına dâhil ediyor, ne öğrenmek istiyor, nerede olmak istiyor, neler anlamlı ve değerli hâle geliyor vb. konularda kişinin seçme ve karar verme gücü kendi içgüdülerinden doğuyorsa, din, ahlak ve bilim gibi bir otoritenin etkisinde değilse, o kimse dünyaya sanatçı gibi bakıyor

demektir. Burada Nietzsche'nin varoluşun ve dünyanın sadece estetik bir fenomen olarak olumlanabileceği düşüncesi de akla gelebilir. İnsanın dünyaya baktığında onu güzel görmesi ve kendi yaşamını güzel bir yaşama dönüştürmesi sanıldığı kadar kolay değildir. Bir kültür ve tarihsellik içine doğan her insan ait olduğu toplumun perspektifinden dünyaya bakmaya başlar ve kendi yaşamını da ona göre belirler. Akıl ve din gibi başat unsurların insan yaşamı üzerindeki etkisi azımsanamayacak kadar güçlüdür. Bu girdaptan kurtulmanın yolu sanatçıvârî bir kişiliğe dönüşmekten geçer. Nietzsche şöyle der: "kendimizle ilişkimizde ona ihtiyacımız var. Şeyler karşısındaki özgürlüğümüzü yitirmeyelim diye, taşkın, yüzer gezer, rakeden, alaycı, çocuksu, mutluluktan uçan sanata gerek duyarız" (Nietzsche, 2003, s.115). Haliyle her sanat eserinin böyle bir etkiye sahip olduğu söylenemez. Daha net ifadelerle Antik Yunan tragedyalı dışında hiçbir sanat eseri bu etkiyi yaratmış değildir. Nietzsche kendi döneminde bu güce sahip olduğunu düşündüğü Wagner sanatını insan yaşamıyla buluşturmayı dener, ancak işler düşündüğü gibi gitmez. Wagner, Nietzsche'ye son operası olan Parsifal'in bir nüshasını gönderir ve üzerine şöyle yazar: "Değerli dostum Friedrich Nietzsche'ye, Richard Wagner'den, Kiliseler Danışmanı." Nietzsche bunun üzerine "inanılmaz şey! Wagner sofu olmuş" sözleriyle hayal kırıklığını dile getirir (Nietzsche, 2016, ss.76,77). Parsifal'de eksik olan şey coşku, neşe, ahenk ve ritimdir. Böyle bir beste karşısında dinleyici hantallaşır, omuzlarına yükler biner, yaşam bayağı ve tatsız gelir. Nietzsche'nin deyişiyle bu eserde eksik olan şey fizyolojidir.

Nietzsche sanat üzerine düşünürken, fizyoloji terimini sık kullanır. Bu terim hem sanat eserini hem de eserin izleyici üzerindeki etkilerini ifade etmek için uygun bir sözcüktür. Sanat, yükselen veya azalan yaşamsal güçlerin bir ifadesidir (Ioan, 2019, s.69). Nietzsche'nin sanata dair düşünceleri fizyolojiyi ya da bedeni temel alır. Sanat söz konusu olduğunda duygular, arzular ve güdüler devreye girer. Bir eser karşısında büründüğümüz haletiruhiye bedende ne kadar güç artışına yol açıyorsa o kadar değerlidir. Böylesi duygular insanı çöküşten ve yozlaşmadan kurtarır, yaşama anlam ve değer katar. Nietzsche, *Güç İstenci*'nde şöyle der: "Bütün sanatlar, sanatsal yaratılıştaki [...] aktif olan kaslar ve duyular üzerinde telkin gücünü uygular: sadece sanatçılara konuşur -beden esnekliğinin bu ince türüne konuşur. Bütün sanat eserleri kuvvet verici bir ilaç gibi çalışır; kuvveti artırır, [...] insan

hâlâ kaslarıyla duyar, hatta kaslarıyla okur” (Nietzsche, 2017a, s.510). Nietzsche sanatçıya ayrı bir önem verir, çünkü yaşamı anlamlı ve değerli kılacak insanlar sanatçılardır. Sanatçılardan yaratmanın ne olduğu, acı ve ıstırap karşısında bir erke sığınmadan olanı olduğu gibi kabul edebilmenin yüceliği, yaşamı değiştirip-dönüştürme, eldeki malzeme ile estetik fenomenler yaratma ve bütün bunları çocuksu bir bakışla, neşe ve masumiyetle yapabilmek öğrenilebilir. Nietzsche, “Her içsel hareket (duygu, düşünce, ani heyecan) beraberinde damarda değişiklikleri ve bunun sonucu olarak renk, ısı ve salgı değişimlerini getirir. Müziğin telkin edici gücü” der (Nietzsche, 2017a, s.512). Dolayısıyla sanat bedendeki birtakım değişimlere hem neden olur, hem de bu değişimlerin eşlik ettiği bir süreçte sanat eseri ortaya çıkar.

Bir sanat eseri yaratmak insan ile bağlantısı olan her şeyi sanat eseri olarak kabul etmek anlamına gelmemelidir. Nietzsche’nin düşüncelerinden şunu çıkarabiliriz ki, sanatçının ortaya koyduğu her eser kabul edilebilir, yaşama yansıtılabilir, rehber edinilebilir değildir. Diğer yandan her insan sanata böyle bir arayış içerisinde yaklaşmaz. Kimi insanlar “dinlenme, sakinlik, durgun denizler peşindedir; sanat ya da bilgi aracılığıyla ya da kafa bularak anestezi ile delilikle kendilerinden kurtulmaya çalışırlar” (Nietzsche, 2003, s.248). Bir sanat eseri ya da sakin bir deniz karşısında kaygı, stres, acı, mutsuzluk gibi duyguları bastırmak, onlarla baş edebilmek ya da sanatı, doğayı bir sığınak olarak görmek boşuna bir çabadır. Sanat ya da sanatsal dünya acı ve ıstırapın yaşamın bir parçası olduğunu bilen ve onu bu halleriyle yaşanılır kılma gücüne sahip bireylere anlamlı gelecektir. Bu da sanatçının ya da sanatçının bakışına sahip insanların eyleyerek ve yaratarak sahip olacakları bir durumdur. Burada her iki tarafın, yani sanatçının ve alımlayanın yapan ve üreten olması önemlidir. Pek tabii merkezde olan sanatçıdır. Bu sanatçı yüzeyde kalmayı bilen, neşe ve coşku seline kapılabilen, içgüdüleriyle yol alabilen bir kimsedir. Böyle bir sanatçıda, insanın varoluşunda bir potansiyel olarak gizli olan Dionizyak yanın görünür olduğu söylenebilir.

Nietzsche, Richard Wagner’e ithafen kaleme aldığı *Müziğin Ruhundan Tragedyanın Doğuşu* (1872) adlı eserinde, sanatın doğuşunu tanrı Apollon ve Dionysos’un birlikteliğine bağlar. Yaratmanın kökenini oluşturan bu iki tanrı aynı zamanda iki ayrı güdüyü simgeler; Apollon ölçü, sakinlik ve ışığın; Dionysos kendinden geçme (esrime), doğanın yaşamsal enerjisi,

ahlaki bağlardan kurtuluşun simgesidir (Akt., Isler-Kerényi, 2007, s.236). Nietzsche'nin *Putların Alacakaranlığı* adlı eserinde sarf ettiği şu sözler ile bu karşıtlığın halen devam ettiği görülür: "Tarafımdan estetik bilimine sokulmuş, ikisi de coşku türleri olarak kavranmış Apolloncu ve Dionysosçu karşıt-kavramları, ne anlama geliyor" (Nietzsche, 2017b, s. 69)? Bu eserde Apollon ve Dionysos karşıtlığını devam ettirmekle birlikte, Dionysos'a atfettiği esrime, coşkunluk, kendinden geçmeyi Apollon'a da atfeder. 1883-1888 yıllarındaki metinlerini içeren *Güç İstenci* adlı eserinde ise bu iki tür arasındaki denge Dionysos lehine bozulmaya başlar. Bu eserde Nietzsche şöyle der: "Pagan kültü, şükranın ve yaşamın onaylanmasının bir biçimi değil midir? [...] İyi yapı ve coşkunlukla taştan ruh türü! [...] Buraya Yunanlıların Dionysos'unu yerleştiriyorum" (Nietzsche, 2017a, s.642). Nietzsche tanrı Dionysos'a biçtiği önemli rolü, teklik ve biriciklik ekleyerek taçlandırır. Onun gözünde Dionysos'un hayat bulduğu tek toplum olan Antik Yunanlılar, yaşamı nasıl yaşamalı sorusunun yanıtı biliyorlar ve büyük bir neşe ve coşku içinde yaşıyorlardı. Nietzsche sözlerine şöyle devam eder: "Daha sonraki çağların insanları, kırık, çok çeşitli, hasta ve tuhaf bir çağın çocukları Yunan mutluluğunun derecesini nereden bilsinler [...] Dionysos bayramlarına hakkı nereden türetebilirler ki" (Nietzsche, 2017a, s.640)! Bu eşi görülmemiş mutluluk Yunanlılar için çok uzun ömürlü olmayacaktır. Yunanlılar Sokrates'in ahlak öğretisiyle birlikte talihsiz bir kırılma yaşar ve Dionysosçu köklerinden uzaklaşırlar. Yaratılan her değer ile örneğin; din, felsefe, bilim ile Dionysosçu içgüdüleri unutulur. Kozmosa, dünyaya, doğaya ve insan yaşamına dirimsellik, yaratıcılık, dinamizm, düzen, biçim, yıkım ve eylem katan bu ruh zamanla silinip gider. Bu ruhu diriltmeyi amaçlayan Nietzsche, bitmek tükenmek bilmeyen bir tutkuyla sanata işaret eder.

Nietzsche'nin yaşamın bolluğu ve zenginliği noktasında sanata biçtiği rol kimi zaman Apolloncu ve Dionysosçu öğelerin karşıtlığı/birlikteliği ile kimi zaman sadece Dionysosçu içgüdüünün kontrolünde ilerlese de sanat her daim yaşamın odağında olmuştur. Nietzsche'nin gençlik yıllarında Dionysos'u sanat yoluyla ve yaşamın kendi saflığında, yani tüm acıları, kötülükleri, sefaleti, ölümü, doğumu, mutluluğu, neşeyi yaşamın bizatihi kendi olmağına bağlayarak kutsar. *Tragedyanın Doğuşunda* "yaşamın tümü görünüşe, sanata, yanılsamaya, optiğe, perspektifsel olanın ve yanılgının zorunluluğuna dayanır" der (Nietzsche, 2005, s.8). Nietzsche sanatı,

yanılsama, görünüş, perspektif ve yanılgı ile eş manada kullanır. Sadece sanat değil diğer tüm insan yaratımları da yanılsama, yalan ve görünüştür. Yaşama dair her belirlenim bir bakış açısı, bir yorum ve bir yanılgıdır. Mutlak, sarsılmaz, kesin, değişmez ve zaman üstü hakikatler yoktur. Bütün ahlaki öğretilerin, dinlerin ve bilimin hakikat diyerek işaret ettikleri her şey birer yanılsamadır. Nietzsche bütün meta anlatıları, hakikat arayışlarını alaşağı eder. Diğer yandan insanın birtakım metafiziksel hakikatlere tutunması yaşamak için gerekli bir çabadır. *Güç İstenci*'nin 853 numaralı pasajındaki daha net ifadesi ile Nietzsche şöyle der: “Bu gerçeklik üzerinde zafer kazanmak için *yalanlara ihtiyaç duyarız*, yani *yaşamak* için [...] Yaşamak için yalanların gerekli olması varoluşun korkutucu ve kuşkulu bir parçasıdır” (Nietzsche, 2017a, s.537). İnsan kendi kendini yalana, yanılgıya ve illüzyona sürükler, çünkü insan güç istencinin kurbanıdır. Yaşam ancak bir görüntü, bir yalan ve yanılgı olarak var olabilir, çünkü insan yanılan ve yalana itibar eden tek varlıktır (Özkan, 2004, s.204). İnsan için güç istenci yaşama duyulan büyük arzu, yaşamda yer edinme, kuvvetli ve etkili bir iz bırakabilme çabasıdır. Bu hayat benim hayatım ve bu yaşamın içerisinde ben de varım diyebilmektir. Aksi takdirde yaşamda bozulma, çürüme (*decadance*) baş gösterir. İnsanın yaşamın trajik yanıyla baş edebilmesi için zayıflık ve bozulma işaretlerini üzerinden atması gerekir. Bütün kozmosu ve bizatihi insanı da çepeçevre saran güç arzusu, bolluk, gelişme, artma ve zenginliği barındırır. İnsanın yaşama bağlanmasının, bütün acılara ve baş edilemeyen akışa neşeyle “Evet!” diyebilmesinin nedeni güç istencidir. Yaşamla kurulan doğru bir ilişki bunu gerektirir. Aksi halde birtakım hakikatler uydurarak yaşamın acı ve ıstırapı bastırılır ya da lanetlenir. Silenos’un salık verdiği gibi geriye yaşamdan vazgeçmek kalır. Oysa içimizdeki güç istencini doğru ve etkili yönlendirebilirsek, gücümüz daima artma ve gelişme gösterecek ve yaşamımız hiç olmadığı kadar dolu ve coşkulu olacaktır. Bu noktada Nietzsche sanatın özgür yaratıcılığına, sürekli bir eylem, oluşturma, yıkma ve yeniden yapma gücüne işaret eder.

Heidegger’in de ifade ettiği gibi “güç istenci bir yaratma ve yıkımdır” (Heidegger, 1979, s.72). Varlığın doğasına hâkim olan güç istenci sanat ile benzer bir noktada durur. Hatta doğanın ve kozmosun kendisi sanatkârane bir yaratım ve yıkım içinde sürekli ola gelmekte ve yok olmaktadır. Bütün bu akışta süreklilik ve devinim vardır. Yaratma, yıkım, özgürlük, kuralsızlık

ve içgüdü gibi kavramlar sanat ve bütün bir varlık doğasınca paylaşılan ortak unsurlar gibi görünmektedir. Doğadaki yapma ve yıkma sürecine sanatçı bakış açısı ve dokunuşu eklenmiştir. İnsan dünyasında ise sanatın yeni ve anlamlı değerler yaratma noktasında öncül bir rol üstlendiği görülür. *Güç İstenci*'nin 794 numaralı pasajında ifade edildiği gibi “Dinimiz, ahlaklılık ve felsefe, insanın çöküş biçimleridir. *Karşı hareket: Sanattır*” (Nietzsche, 2017a, s.500). Nietzsche'ye göre şimdiye kadar yaratılan Antik Yunan değerleri hariç diğer bütün değerler nihilist bir yapıya sahiptir. Bu değerler insana yaşamak için hiçbir anlam ve amaç vermez. Yaşamın baş edilemeyen güçlükleri, acıları ve kötülükleri karşısında insan kendine hep güvenli bir liman aramıştır. Yaratdığı değerlerde umduğunu bulamayan insan, eskisine benzeyen değerler yaratarak kısır bir döngüye mahkûm olmuştur. Bütün bu uğraşlar insanı hiç ile yüzleştirir: “Ne yaparsam yapayım yaşamımın hiçbir anlamı yok.” Aynı zamanda insan yaşamak için büyük bir arzu da duyar, çünkü güç istenci bizden bunu ister. Yaşam insanın ait olduğu topraklara kök salmasıdır; dalları fırtına ve yağmurdan zarar görse de yeni ve daha güçlü sürgünler verebilmesidir. Peki, bu nasıl mümkün olabilir?

Nietzsche *Şen Bilim* adlı eserinde şöyle der: “Birinin kişiliğine bir “biçim” vermesi –büyük, az görülen bir sanat! Bunu ancak kendi doğasının bütün gücünü, güçsüzlüğünü araştıran, sonra bunların her birini, bir sanat olarak görünecek biçimde, gerekçelendirilmiş olarak sanatsal bir plan içinde yerli yerine koyanlar yapabilir” (Nietzsche, 2003, s.174.) İnsanın kendini sanatsal bir varoluş içine sokması, kendini bir sanatçı edasıyla sanat eserine dönüştürmesi çok zor bir iştir. Öncelikle cesur olmalı insan, içgüdülerinin sesiyle eyleme geçmeli, yıkmaktan korkmamalı, yaratmak için özgüvenli ve özgür olmalı. Böyle biri güç istenciyle dolup taşmakta olduğundan, büyük bir arzuyla yaşama yeni anlam ve değerler katmak isteyecektir. Hiçbir ahlak öğretisi, dini otorite ya da felsefi/bilimsel düşünce onun için bağlayıcı olmayacaktır. Özgür bir şekilde yaratan ve eyleyen insan için yaşam keyifli, neşeli, coşkulu ve arzulanan bir yere dönüşecektir. Burada hiçbir hakikate ya da mutlak kavramalara yer yoktur. Yaşam kendi canlılığında ve doluluğunda kabul görmüş ve benimsenmiştir. Bu demek değildir ki kötülük ve sefalet yok sayılmakta, acı ve ıstırap dindirilmektedir. Diyonizyak esrime ile yaşamın içinde olan her unsur –acı, mutluluk, doğum, ölüm, yıkım, yaratım– büyük bir sevgi ile kabullenilir. İnsan yaşama sırt çeviremez, zorluklar

karşısında pes edemez; tıpkı yeni ve güçlü yaratımlara gebe olan doğa gibi yaratarak bunların üstesinden gelebilmelidir.

Nietzsche, *Güç İstenci*'nde "hakikatten yok olmayalım diye sanata sahibiz" der (Nietzsche, 1967, s.435). Sanat, insanın yaratmış olduğu bütün değerlerin anlamsızlığı ve beyhudeliği karşısında yıkılmaz bir kale gibidir. Sanat yanılmalı gerçekliği eğip bükmez. Onu olduğu haliyle ele alır ve estetik bir forma kavuşturarak yüceltir. Özellikle tanrının olmadığı bir dünyada sanata düşen görev muazzamdır. İnsan üzerine dikilmiş bütün elbise-lerden sıyrılmış bir biçimde kendi kendisiyle baş başadır. İnsan, "ben tanrı tarafından belirlenmiş bir öz değilim ya da felsefi düşüncelerin bana biçtiği bir kılıfa mahkûm değilim" der. Kendinin bizatihi güç istenci olduğunu, bütün doğanın güç istencinin bir görünüşü olduğunu bilir. Her şeye anlam veren, her eyleme neden olan insanın özgür yaratımıdır. Sanatçıların doğa ile ortak olan Diyonizyak yanları onlardaki bütün yaratımların, estetik dönüşümlerin ve özgün oluşumların kaynağıdır. Diyonizyak olan sanatçının yaratma ve dönüştürme gücü ile bütün bir insan doğasına yayılma olanağı bulmuştur. Bu noktada sanatçı sıradan insanlara yol ve yöntem gösterme gücüne sahiptir. Aslına bakılırsa sanatçıya düşen görev oldukça zordur: Antik tragedyalara yaratan ozanlar misali bir yaratma güdüsüne sahip olmalıdır. Müzik en makbulü olsa da içindeki Diyonizyak tepilerin ritmine kapılan her sanatçı güç istencinin damgasını taşıyan eserler üretebilmelidir. Aynı zamanda sanatçıdan yaşama anlam ve değer katma noktasında diğer insanlara rehberlik edebilecek olan eserler sunması beklenir. Yaşamın sırrını bulmuş sanatçıdan münzevi bir hayat beklenemez. Sanatçı eseri aracılığıyla bunca kötülük ve acının olduğu bu dünyadan neden bir an önce kurtulmayalım sorusuna yanıt verir. Yaşam insanın istemince şekillenen, kendi özünden taşıdığı için ona yabancı olmayan ve her daim gelişme ve süreklilik barındıran bir alandır. Sanat aracılığıyla bu coşkun seli görebilen, bu neşeli ritmi duyabilen her insan, kendi yaşamının sanatçısı olacaktır. Sanatçı, eser yaratarak kendinde açığa çıkan güç istencini ya da Diyonizyak olanı dalgalanan, kaba, köpüren ve hırçınlaşan bir deniz misali görünüşe çıkarmak ister. Bu görünüşler her ne kadar yalan, yanılma da olsa yaşamı kutsayan, varolanları estetik bir forma sokarak güç istencini artıran bir yana sahiptir. Bu tarz bir eserle karşılaşan her insanda kendi yaşamına etki edecek yaratıcı ve dönüştürücü bir fitilin ateşlenmesi mümkündür. Ancak bu ihtimal,

insanın kurtulması gereken din, kültür, bilim ve ahlaki öğretiler gibi pek çok yükten dolayı zorlaşır. Bahsedilen tarzdaki sanatçılar bu yüklerden kurtulmuş, hafiflemiş, yıkmaktan-yapmaktan korkmayan, yaratıcı ve özgür kimselerdir. Nietzsche sanat yoluyla yaşamın haklı çıkarılma yanını bu şekilde formüle eder. Kozmosa, doğaya ve insana yayılan ve gücü arzulayan bir yönelimin, sanatçının yaratma gücüyle tamlığa ve bütünlüğe kavuşuyor olması büyük ayrıcalıktır. Bu noktada yapay zekânın sanatçı olmağı sorununa geri dönmek uygun olacaktır.

2. Yapay Zekâ ve Yaşam Karşıtlığı

Yapay zekânın ortaya koyduğu sanat nesneleri insana hiç de yabancı değildir; tıpkı diğer sanat eserleri gibi bizleri etkileyebilmekte, estetik beğenimize hitap edebilmekte, bakmaktan ve dinlemekten zevk aldığımız eserler haline gelebilmektedir. Elbette, Nietzsche açısından böyle bir değerlendirme kabul edilemez. Alelade bir beğeni duygusu ile sanatın yaşam için önemi gün yüzüne çıkarılamaz. Yapay zekâ eserleri her ne kadar asıllarına benziyor ve hatta kimi zaman sanatçının eserlerinden daha çok beğeni topluyor olsa da hiçbir yapay zekâ eseri insanın ortaya koyduğu sanat eseriyle boy ölçüşemez. Bu noktada yapay zekâ ile sanatçı arasındaki en büyük fark yaratıcılıkta ortaya çıkmaktadır.

Kimi sanatçı, araştırmacı, felsefeci ya da sanat eleştirmeni yaratıcılık konusunda ılımlı bir tablo çizmektedir. Örneğin; yapay zekâ araştırmacısı Yoon Lee bilim insanlarının yapay zekâyı insan duygularıyla uyumlu hale getirmenin yollarını aramakta olduğunu, ancak bu konudaki çalışmaların oldukça sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda yapay zekâyı insan zihninin bir kopyası olarak değil, genişletilmiş bir zihin olarak ele almak ve insan zekâsını ve yaratıcılığını artırma potansiyeli üzerinde durmak makul görünmektedir (Lee vd., 2023, s.5). Sanatçı Jie Gao ve Yun Yin'e göre mevcut haliyle yapay zekâ algoritmaları, insani duyguları kavrama ve kendiliğinden üretme kapasitesinden yoksundur. Diğer yandan yapay zekânın güçlü olduğu nokta insanın duygusal ifade biçimlerini kopyalamadaki başarısıdır. Duygusal derinliğin olduğu eserler, sanatçının anahtar kelime girdileri ve geri bildirimleri sonucunda ortaya çıkmış olsa da insanda estetik bir beğeni oluşturabilmektedir (Gao & Yin, 2024, s.11). Dolayısıyla insan makine işbirliğinden doğan bu yaratıcılık, geleneksel yaratıcılık tanımlarına uymasa da sanatçının veri aktarımı ve yönlendirmesiyle farklı bir yaratma alanı

oluşturabilir. Yapay zekânın yaratıcılığı insan yaşamında yeni ve güçlü oluşumlar yaratabilir. Akademik çevreden bir grup araştırmacı yapay zekânın gelecekteki etkisine dikkat çeker. Onlara göre, sanatta yapay zekâyı savunanlar için dijital yaratımlar sanatsal ifade için yeni yollar açmaktadır. İnsan yaratıcılığı ile hesaplama becerisinin birleşimi gelecekte yeni fenomen biçimleri yaratacaktır (Akt. Aris, vd., 2023, s.221). Çağdaş felsefeci Tao Feng'e göre yapay zekâ teknolojisi sanatın kapsamını genişletebilir ve sanatın gelişimine katkı sunabilir. Burada insan-makine uyumu gözetilmeli ve amaç insanın refahını ve yaşamını iyileştirmek olmalıdır (Feng, 2022, s.122). Dolayısıyla Nietzsche'nin düşüncelerinden çıkarabileceğimiz yapay zekâ sanatının yaşam ile karşıtlığının aksine, yaşamda anlamlı ve değerli bir yer edinebileceğini düşünen farklı bakış açılarının da mevcuttur. Diğer yandan Nietzsche'nin düşüncelerini destekleyen kimi çağdaş düşünürler de vardır. Örneğin; dijital sanat eleştirmeni ve felsefeci Roger Scruton resim sanatı hakkında şöyle der: "Bir resmi anlamak, düşünceleri anlamayı gerektirir. Bu düşünceler, bir anlamda, resim tarafından iletilir. Ressamın niyetinin temelini oluştururlar" (Scruton, 1981, s.581). Scruton sanatçının kasıtlı yaratımına dikkat çekmektedir. Sanat eseri sanatçının zihinsel ve duygusal dünyasını bize açar. Scruton'ın görüşlerini destekler nitelikte Walter Benjamin şöyle der: "Teknik olarak yeniden-üretilebilirlik çağında sanat yapıtında solan şey, bizzat sanat yapıtının aura'sıdır" (Benjamin, 2015, s.15). Benjamin'in ifadesiyle sanat eserinin aurası dijital çağda aşınmakta ve sanatın yaratılmasında insan sanatçının rolü hakkında yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dijital teknolojiler ve yapay zekâ ilerledikçe sanat ile mekanik üretim arasındaki çizgi daha da bulanıklaşmaktadır (Dobko, 2024, s.11). Sanat eserini var eden şey insanın bilinçli ve niyetli eylemidir. Yaşamın acı ve sefaletini görmek, bunun üstesinden gelmek için sanatın kurtarıcı yanına sığınmak ve sanat yoluyla yaşamı kutsayan anlamlar yaratabilmek için bilinçli bir varlığa ihtiyaç vardır. Hatta Nietzsche yaratmada bilinçliliği de aşan esrik bir duygu durumundan söz eder. İçgüdülerin coşkun ve taşkın hali büyük eserlerin yaratımı için gereklidir. Bu noktada Amerikalı sanat eleştirmeni ve teorisyeni Donald Kuspit'in modern dünyanın sanatın sonunu getirdiği yönündeki düşünceleri hatırlanabilir. Ona göre "bilinçdışı ortadan kaldırıldığında sanat ilham kaynağını kaybeder -gerçekten böyle olur çünkü bilinçdışı daima sanatsal canlılığın kaynağı olmuştur [...] ve böylece dekadansa

karşı son kozunu da yitirmiş olur” (Kuspit, 2016, s.104). Bilinçdışının, Dionizyak olanın ya da içgüdüsel olanın yitimi yaşamın sanatsal canlılık ve yaratımdan mahrum kalması demektir. Nietzsche bu tehlikeyi güç istencinin kendisini muazzam bir şekilde ortaya koyduğu büyük stilde bertaraf eder.

Nietzsche, *Güç İstenci*’nde “Bir sanatçının büyüklüğü, [...] büyük stile yaklaştığı dereceye, büyük stili uygulamaya yetenekli olduğu dereceye göre ölçülebilir. İnsanın temsil ettiği kaosa hâkim olabilmek; kaosu biçim almaya: mantıklı, basit, belirli, matematik, *kanun* olmaya zorlamak—buradaki büyük hırs budur” der (Nietzsche, 2017a, s.529). Büyük stile sahip bir sanatçının içgüdüleri karmaşa, eylemsizlik ve bayağılık taşıyor olamaz. Büyük stil güç istencinin en görünür ve en etkin olduğu alandır. Sanatçı içgüdülerinde hangilerine öncelik vermesi gerektiğini bilir; onları karar verme yetkinliğiyle hiyerarşik bir sıraya koyar. Soylu ve zengin içgüdülerin önderliğinde yaratılmış her eser, izleyen ve dinleyenlerde benzer etkiler yaratacak ve içgüdülerini o yönde canlandıracaktır. Hastalıklı ve dekadan içgüdülerin hüküm sürdüğü bir bedenden, güçlü yaratımlar değil, tanrısallığı anlatan, ahlakılığı öven, metafiziksel olanı besleyen eserler doğacaktır. Heidegger’in 1905 basımı *Grossoktavausgabe* adlı toplu eserden alıntılardığı üzere “büyük stil önemsiz ve geçici güzelliğin aşagılanmasından oluşur; nadir ve uzun süren bir histir” (Akt., Heidegger, 1979, s.125). Güç istencinin biçim, renk, ses, doku gibi dışsal malzemeler aracılığıyla kendini bir taşkınlık, coşkunluk, esrime olarak ortaya koyduğu her eser, alımlayanlarda da benzer etkiyi yaratacağından yaşam bir süreliğine bambaşka bir halde duyumsanacaktır. Güç istenci yaşamın bizatihi kendisi olduğundan, yaşam en saf haliyle kendini sunacaktır. Hâlihazırda yapay zekâ teknolojisi böyle bir donanımaya sahip değildir, yani insani bir yaratma gücünü kendinde taşımadığından dolayı ortaya koyduğu eserler önemsiz, hastalıklı, sığ, olumsuz ve eylemsiz olmaktadır. Bir eseri beğenmenin ölçütü bizde yarattığı güç artışı ile ölçülebilir. Bu durum tamamen bireyseldir. Bu hissi tecrübe etmeyen birine bunun nasıl bir his olduğu aktarılamaz. Bu tür paylaşımların olması için pek tabii yaşam artışı ve bolluğun, artmanın, zenginliğin bir eser yoluyla taşarak diğer yaşamlara karıştığı bir durumun olması gerekir. Yapay zekâ her ne kadar insan edimlerinden beslense de insanın duygu ve hislerine, sezgilerine, içgüdülerine, özgürlüğüne, yaratma yetisine sahip değildir. İnsan kendi tinsel

dünyasını yaratan ve onun içinde yaşamını anlamlandıran bir varlıktır. Bu bağlamda yapay zekâ insan dünyasının bir ögesi değil, ancak dekadandan bir toplumun hastalıklı bir yaratımı olabilir. Sanatın aldatıcı da olsa yaşam için oluşturduğu güçlü, eylemsel, sağlıklı, verimli görüntüler karşısında yapay zekâ ürünleri sıg, kaba, donuk, cansız, hastalıklı, zayıf ve güçsüz kalacaktır. Bir eser karşısında insanda bir canlılık, kıpırtı, duygularda kabarma, neşe hali hâkim olmuyorsa o eser dekadandır. İnsanı özgürleştiren, ayaklarını yerden kesen, coşkulu bir dansa sevk eden her eser, güç arzusunun hüküm sürdüğü bir bedeninin eseri olacaktır. Bu türden eserler büyük sitile sahiptir ve Nietzsche onlar için “gelişimin doruk noktası” der (Nietzsche, 2017a, s.502). Bu durumda yapay zekâ ürünleri çöküşün doruk noktası olabilir. Bir yanıla bize ait ama büyük oranda bizden uzak olan yapay zekâ ürünleri, Nietzsche’nin deyimiyle sürü insanına, avam halklara, ayak takımına aittir. Hastalıklı bir toplum ancak hastalıklı ürünler ortaya koyabilir. Bütün bu ifadelerden Nietzsche’nin dilinin çok sert olduğu, yıkıcı ve rahatsız edici bir yanının olduğu dikkatlerden kaçmayacaktır. Evet, Nietzsche oldukça serttir; adeta bir çekiçle yaşamda yerli yerinde duran ve anlamlı gelen bütün görüntüleri yerle bir eder. Bu görüntüler insanın doğasına ait değildir, onda olan yaratıcı güçleri maskeleyen, aldatıcı gerçeklikler ile yaşamdan soğutan ve aslında hiç yaratılmaması gereken putlardır. Bu durumda insanlık yapay zekâ sanatıyla kendisine yeni bir put yaratmıştır.

Sonuç

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte sanat alanında yeni bir mecranın doğmuş olması pek çok sanatçı tarafından iş birliğine dayalı, yeni ve farklı ürünlerin yaratılması noktasında devrimsel bir gelişme olarak görülmektedir. Felsefenin sanata eğilimi noktasında ise 2500 yıllık felsefe tarihi boyunca yapay zekâ sanatına kapı aralayacak bir düşünce biçiminin olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Daha önce de ifade edildiği üzere özgürlük, yaratıcılık, duygular ve sezgiler bakımından insan seviyesine çıkamamış bir marinenin insan yaşamına anlamlı dokunuşlar yapabileceği düşüncesi problemlidir. En azından Nietzsche açısından durum böyledir. Güç arzusuyla donanmış bir eserin penceresinden yaşama bakan her göz, sanatın güçlü ve yaratıcı doğumlara yol açacak bir yapıda olduğunu bilir. Pek tabii “her göz” ifadesi için geçerli önkoşulu yeniden ifade etmek gerekir. Kendini tanrısal olana adanmış bir kimse, ahlaki bir düzenin varlığını benimseyen bir kimse,

bilim ya da çeşitli felsefelerin bakışına sahip olan bir kimse böyle bir eserle karşılaştığında, onunla uygun bir frekansta buluşamayacağından ondaki güç istencini, artma ve çoğalma arzusunu göremez. Bir otoritenin boyunduruğuna girmeyen, günah-sevap, iyi-kötü gibi levhalara kulak asmayan, kendi özgür yaratıcılığının farkına varan her göz, eserdeki güç istencini sezebilir ve yaşamına coşkun sanatsal yaratımlar katabilir. Diğer yandan Nietzsche'nin işaret ettiği – sanatsal karşılaşmalara dayalı ya da sanatkârane yaratımlara doğru ilerleyen- yollar tehlikeli, meşakkatli ve uzundur. Kendi isteminin rehberliğinde bir yola giren insanın bambaşka bir insan olarak yol alması beklenir. Böyle bir yolda yeni ve güçlü yaratımlar kadar eski yollara sapmak da mümkündür. İnsanın sağlıklı, güçlü ve etkin içgüdüleri diri ve faal tutması gerekir. Doğru bir sıralama ile doğru bir şekilde hâkimiyet kuran içgüdüler yaşamda arzu edilen sanatsal yaratımlara neden olacaktır. Alelade bir sanat, ancak güçsüzlerin ve zayıfların dünyasına ait olabilir ve oradan zenginlik ve bolluk beklemek hata olur. O halde Nietzscheci bir bakış ile yapay zekâ sanatı diye bir şeyin olamayacağı açıktır. Hâlihazırda üretilen yapay zekâ ürünlerini hastalıklı toplumların hastalıklı yaratımları olarak kabul etmek ve bu nedenle pek de ciddiye almamak gerekir. Elbette, Nietzsche'ye karşıt düşünceler de olacaktır. Yapay zekâ ile üretilen eserlerin, hayranlık, şaşkınlık, estetik zevk, yaratıcılık, özgünlük gibi noktalarda tatminlik ya da umut vadeden yanı, sanatçının önemini silikleştirip eser ile alımlayanlar arasında kurulacak köprülere dikkat çekmektedir. Ancak Nietzsche bireysel yaşamdan kültürel yaşama açılacak güçlü sanatsal doğumların insana özgü bir eylem olduğu konusunda oldukça ısrarcıdır.

Kaynaklar

- Aris, S., Aeni, B., & Nosrati, S. (2023). A Digital Aesthetics? Artificial Intelligence and the Future of the Art. *Journal of Cyberspace Studies*, 7(2), 219-236.
- Benjamin, W. (2015). *Teknik Olarak Yeniden-Üretilbilirlik Çağında Sanat Yapıtı*. (Gökhan Sarı, Çev.). Zeplin Kitap.
- Dobko, V. (2024). Critical Investigation Of Roger Scruton's Views On Photography. *Humanitarian Vision*, 10(2), 7-12.
- Feng, T. (2022). A New Harmonisation of Art and

- Technology: Philosophic Interpretations of Artificial Intelligence Art. *Critical Arts*, 36 (1-2), 110-125.
- Gao, J. & Yin, J. (2004). Emotional Expression of AI-generated Artistic Design: A Case Analysis Approach. *Chitrolekha*, 8(1), 1-13.
- Heidegger, M. (1979). *Nietzsche: The Will to Power as Art* (D. F. Krell, Trans.), Harper and Row.
- Ioan, R. (2019). *The Body in Spinoza and Nietzsche*. Palgrave Macmillan Press.
- Isler-Kerényi, C. (2007). *Dionysos in Archaic Greece*. Brill Press.
- Kuspit, D. (2016). *Sanatın Sonu*, (Yasemin Tezgiden, Çev.). İstanbul, Metis Yayıncılık.
- Lee, Y. K., Park, Y-H., & Hahn, S. (2023). Portrait Of Emotion: Empowering Self-Expression Through AI-Generated Art. *Cognitive Science Society*, 1-7.
- Nietzsche, F. (2005). *Tragedyanın Doğuşu* (M. Tüzel, Çev.). İthaki Yayınları.
- Nietzsche, F. (2016). *Ecce Homo* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2017a). *Güç İstenci* (N. Epçeli, Çev.). Say Yayınları.
- Nietzsche, F. (2017b). *Putların Alacakaranlığı* (M. Tüzel, Çev.). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2021). *Tragedyanın Doğuşu* (M. Tüzel, Çev.). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Nietzsche, F. (2003). *Şen Bilim* (L. Özşar, Çev.). Asa Yayınları
- Nietzsche, F. (1967). *Will to Power* (W. Kaufmann & R. J. Hollingdale, Trans.). Vintage Books.
- Özkan, S. (2004). *Nietzsche Kaplan Sirtında Felsefe*. Ötüken Neşriyat.
- Say, C. (2018). *Yapay Zekâ*. 7 Renk Basım Yayın.
- Scruton, R. (1981). Photography and Representation. *Critical Inquiry*, 7(3), 577-603.

Öz: Günümüzde yapay zekâ ile ortaya konan ürünler sanat alanına yeni ve canlı bir soluk getirmiş gibi görünmektedir. Yapay zekâ ile film, video, grafik, resim, müzik, şiir gibi sanatın pek çok alanında ürünler ortaya konmaktadır. Bu yenilik, etik ve hukuki sorunların yanı sıra birtakım felsefi sorunları da içermektedir. Felsefi açıdan sanat söz konusu olduğunda eser, eserin faili ve eserin yaratım süreci inceleme konusu olmaktadır. Peki, sanat üreten robotlar, ortaya koydukları ürünler ve söz konusu süreç felsefi açıdan ne ifade eder? Yapay zekâ, insan yaşamını zenginleştiren, olumlayan ve anlam kazandıran eserlerin yaratıcısı olabilir mi? Bu gibi soruların yanıtını, sanatı insan yaşamı için vazgeçilmez bir unsur olarak gören Nietzsche'nin düşüncelerinde aramak mümkündür. Bu makalede, Nietzsche'nin yaşamı olumlayan, varoluşu haklı çıkaran, yaşam ile daha dolu, güçlü ilişkiler kurmaya olanak veren sanat anlayışına dair düşünceleri, yapay zekâ sanatçı mıdır ve ortaya koyduğu ürünler eser midir soruları ile ilişkilendirilerek meseleye açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, yapay zekâ, sanatçı, sanat eseri, yaşam.

